

„Csillagászati” kompakt lemezek

A Meteor 2001/1. számában Maróti Tamás érdekes cikket közölt „Csillagászati motívumok érméken és bankjegyeken” címmel. Írása nyomán felvetődött bennem a kérdés, vajon más hordozókon is található-e csillagászati motívumok.

Mivel a csillagászaton kívül a komolyzene is érdekel, utánanéztem, találok-e csillagászati témát hanglemezen vagy kompakt lemezen, CD-n. Nos, végignézve tucatnyi lemezkiadó vállalat komolyzenei katalógusát, több kiadó repertoárjában szerepel Gustav Holst „The Planets” című zenekari műve, melyek közül csillagász szemmel (elfordított látással) a DECCA lemezborítója a legszebb. Ezenkívül még egy klasszikus felvételre bukkantam: Richard Strauss „Imígyen szóla Zarathustra” szimfonikus költeményére, melyet a DGG (Deutsche Grammophone Gesellschaft) adott ki. Mindkét céget az Universal Music Kft. képviseli. (Köszönöm az Universalnak a cikk elkészítéséhez adott segítségét.) A Bolygóknak mind a témája, mind a borítója csillagászati tárgyú, a Zarathustrának azonban csak a lemezborítója.

Richard Strauss: Imígyen szóla Zarathustra (Also sprach Zarathustra, op. 30). E mű a szerző szerint zeneköltemény, Nietzsche után szabadon. Ebben R. Strauss vakmerően megpróbálja a lehetetlent, vagyis Nietzsche bölcséleti elveit, az embernek magasabb rendű emberré válását zenével kifejezni. A lemezen a Berlini Filharmonikusokat Herbert von Karajan vezényli, a hegedűszólót Michel Schwalbé játssza. Richard Strauss Zarathustra szimfonikus költeményén kívül még két szimfonikus műve, a Till Eulenspiegel vidám csínytevéséi op. 28, és a Don Juan op. 20, valamint a Salome operából a „Hét fátyol tánc” is hallható.

Az első főtéma a természet motívuma, a második tétel a vallásos félelemtől az élet örömeit és szenvedéyleit megfestő képig tart. A harmadik tételben Zarathustra megundorodik önmagától, és temetési dalt zeng mindenkinék. Kezd a Tudományban bízni, míg rá nem ébred, hogy lelki gondjaival szemben a tudomány tehetetlen. Megkezdődik benne a tisztulási folyamat, majd elájul. Magához térve már tudja, hogy az egyedüli szabadító minden tehertől és bajtól a nevetés. Kacag mindenben és nagyon boldog. Nem tudta ugyan megoldani a világ rejtélyét, de megtalálta a helyes életbölcsséget, melyért érdemes küzdeni mindhalálig.

A lemezborítón a gyémántgyűrű-jelenséget idéző fotó látható. A lemez első ütemének megszólalásakor a sci-fi kedvelők bizonyára felkapják fejüket, e hangokra ugyanis egy életen át emlékeznek azok, akik látták az Arthur C. Clarke regénye alapján készült, 1968-ban bemutatott „2001: Űrodüsszeia” című színes amerikai filmet (rendező: Stanley Kubrick).

Gustav Holst: A bolygók (The Planets). A mű komponálásakor (1914–1916) nyolc bolygó volt ismert. A népszerű zenedarab szerzőjét azonban az asztrológia jobban érdekelte, mint az asztrológia, ezért a hét tételben a Föld nem szerepel. A mű nem csillagászoknak, hanem zenekedvelőknek készült. Ez a bolygókról elnevezett tételek sorrendjében is tükröződik. A bolygónevek utáni alcím pedig önmagáért beszél. (Az alcímeknek nincs hivatalosan elfogadott magyar fordításuk, ezért azokat a Magyar Rádió zenei dokumentáció osztályának szíves egyeztetésével közlöm.)

1. Mars, a háborúskodó (Mars, the Bringer of War)
2. Vénusz, a békehozó (Venus, the Bringer of Peace)
3. Merkúr, a szárnyas küldönc (Mercury, the Winged Messenger)
4. Jupiter, a szeszélyes (Jupiter, the Bringer of Jollity)
5. Szaturnusz, az aranykor (Saturn, the Bringer of Old Age)
6. Uránusz, a varázsló (Uranus, the Magician)
7. Neptunusz, a titokzatos (Neptune, the Mystic)

A Montreali Szimfonikusok zenekarát Charles Dutoit vezényli, a hetedik tételben a Montreali Szimfonikus zenekar női kórusát is hallhatjuk. A műnek sok más felvétele is van, ez a felvétel 1987-ben és 1988-ban nemzetközi díjat kapott. A lemezből az ötödik tétel bolygója, csillagász definíció szerint a Naprendszer hatodik bolygója látható, nagyon szép felvételen, szép háttér előtt.

A Jupiter és holdjai csillagász körökben egyaránt közismertek. Ugyanígy a zenemű Jupiter tételének is van kapcsolata egy holddal: az Astra geostacionárius műhold kezdeti adásai között évekig fogható volt a zürichi székhelyű Opus Rádió 24 órás komolyzenei műsora, melynek szignálja a Jupiter első néhány taktusa volt. Sajnos az Európa-szerte kitűnő minőségben vehető (Wegener Panda FM zajcsökkentővel sugárzott) színvonalas műsornak – szerzői jogi akadályok miatt – 1992. október 31-én meg kellett szüntetnie adását. Utolsó zeneszámként – az alkalomhoz illően – Joseph Haydn 45., fisz-moll szimfóniáját játszották, melyet általában a Búcsú szimfónia néven szokás emlegetni, ugyanis a befejező tételben a zenészek egymás után felállnak és eltávoznak.

Kodály szállóigévé lett mondása szerint „A zene mindenkié”. Ám ez a szabadelvű világ megváltoztatta a mondást, újabban „A zene nem mindenkié...” S ha településeink égboltján a fényszennyezés tovább fokozódik, hamarosan a csillagfény varázsa sem lesz mindenkié...

Könnyűzenei lemez annyi akad, mint csillag az égen. Hogy csillagászati témájú lemez, vagy borító is van közöttük, azt biztosra veszem. Jőmagam azonban nem tudok konkrét példát hozni, mert maga a műfaj kívül esik távcsővem látómezején.

DEGRELL LÁSZLÓ